

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

Кафедра адміністративного
права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни: «Фінансове право»
на тему: «Банківська система України: правовий аспект»

Студентка групи ПР-31

Турчин Катерина Іванівна

Керівник: д. філ. з права, доц. Іванюк В. Д.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	
1.1. Поняття та структура банківської системи.....	6
1.2. Принципи функціонування банківської системи.....	8
1.3. Роль та місце банків у фінансовій системі держави.....	10
Висновки до розділу 1.....	13
РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
2.1. Конституційні засади функціонування банківської системи.....	14
2.2. Законодавче регулювання діяльності банків в Україні.....	16
2.3. Ліцензування, контроль і нагляд за банківською діяльністю в Україні.....	18
Висновки до розділу 2.....	21
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	
3.1. Вплив міжнародних стандартів на правове регулювання банківської діяльності в Україні.....	22
3.2. Виклики та напрями вдосконалення правового регулювання банківської системи.....	26
Висновки до розділу 3.....	28
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	33

ВСТУП

Актуальність та науково-практичне значення теми. Банківська система створює умови, які є необхідними для економічної незалежності кожної держави. Її можна порівняти з кровообігом в організмі людини, оскільки у ній здійснюється забезпечення руху коштів та обслуговування галузей економіки. Встановлення та еволюція банківської системи України відбувається в умовах постійних змін економічної ситуації та невизначеності перспектив, що впливає на стабільність роботи багатьох українських банків і вимагає розробки від держави заходів захисту фінансових установ та їх клієнтів від ризиків, які постійно зростають.

Процес становлення і розвитку банківської системи в Україні є досить складним і тривалим. З відновлення незалежності України, банківська система стала основним поштовхом у сфері ринкових перетворень, забезпечуючи при цьому життєдіяльність останньої у сучасних умовах. Варто зазначити, що банківська система має тісний взаємозв'язок з усіма сферами суспільства, тому, у разі проблем, які виникають у будь-якій із цих сфер, як наслідок і впливають на функціонування і діяльність банківської системи.

Сучасні реформи в Україні висувають перед банківською системою складні завдання, зокрема стимулювання економічної активності та відновлення функціонування реального сектору економіки.

Актуальність теми курсової роботи полягає в тому, що банківська система, її правове регулювання є визначальною умовою стабільності та економічного розвитку держави. Проблеми у сфері недосконалості законодавства, наявності у ньому прогалин створює надзвичайну потребу глибокого аналізу та вивчення функціонування та діяльності банківської системи України.

Метою даної курсової роботи виступає дослідження сутності банківської системи, її нормативно-правового регулювання, а також визначення проблем та перспектив їх вирішення.

До завдань курсової роботи можна віднести такі:

- здійснити аналіз структури банківської системи України та принципи її діяльності;
- визначити нормативно-правову основу регулювання діяльності та функціонування банківської системи;
- дослідити контроль та нагляд за банківською діяльністю, а також порядок ліцензування банків;
- проаналізувати вплив міжнародних стандартів на правове регулювання банківської системи;
- виокремити виклики та напрями вдосконалення правового регулювання банківської системи.

Ступінь дослідження. Дослідження даної теми здійснюють багато науковців, вчених, економістів, фахівців у галузі конституційного, адміністративного та цивільного права, дослідників. Серед них можна виокремити: М.В. Вітрук, М.І. Козюбра, І.Л. Бачило, Л.Г. Білий, Г.Д. Алексеєнко, А.В. Васюренко, А.В. Дзюблук, О.І. Лаврушина та багато інших.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини у сфері функціонування банківської системи.

Предметом дослідження є правове регулювання банківської системи України.

Методи дослідження. Для написання та повного дослідження даної курсової роботи варто застосувати такі методи дослідження:

- системний підхід (для дослідження банківської системи України як неподільного механізму, яка здійснює діяльність на основі нормативно-правових актів);
- аналіз і синтез (для вивчення нормативно-правових актів, які здійснюють регулювання банківської діяльності, їх склад та зв’язок);
- порівняльно-правовий метод (для дослідження впливу міжнародних стандартів на банківську систему України);

- логіко-юридичний метод (для написання висновків та розроблення рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання банківської системи України);
- історичний метод (для дослідження становлення і розвитку правового регулювання банківської системи).

Структура роботи. Курсова робота складається з вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (39 найменування на 5 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 36 сторінок, з яких основний текст – 29 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

1.1. Поняття та структура банківської системи

Науковці Волкова В. В., Волкова Н. І., Добровольський О. І. зазначають, що «у сучасних економічних умовах банки відіграють надзвичайну важливу роль у соціумі, оскільки держава, її діяльність та добробут, а також кожна людина, значною мірою залежать від їх роботи. Сучасні банки пропонують своїм клієнтам великий набір послуг, беруть участь у різноманітних фінансових операціях, забезпечують професійне використання покладених на них функцій» [9, с.11].

Щодо визначення «банківська система» вчені, на сьогоднішній день, так і не дійшли спільної згоди. Проте, можна вважати, що «банківська система – це сукупність фінансово-кредитних установ, що діють у країні згідно із законом, взаємопов'язані між собою і забезпечують функціонування грошового ринку та економіки» [9, с.12].

Банківська система, яка функціонує на сьогоднішній день в Україні виникла на базі Закону України «Про банки та банківську діяльність» прийнятого у 2000 році Верховною Радою України. Згідно з ст. 4 ЗУ «Про банки та банківську діяльність», «банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до положень цього Закону та інших законів України» [15].

Тобто, для створення банківської системи України, взято за основу принцип дворівневості. Згідно з останнім, на першому рівні знаходиться центральний банк – Національний Банк України (НБУ), який здійснює контроль за діяльністю та функціонуванням усієї банківської системи. Його основним завданням виступає забезпечити стабільність національної валюти – гривні. Свою діяльність здійснює на основі Закону України «Про банки та банківську діяльність», Закону України «Про Національний Банк України», а також інших нормативно-правових актів.

Другий рівень належить іншим банкам та філіям іноземних банків, які створені та діють на території України. Їх основним завданням є здійснення обслуговування фізичних та юридичних осіб.

До інших банків можна віднести банки, котрі перебувають у приватній власності. Наприклад, АТ «ПУМБ» (власником виступає Рінат Ахметов), АТ «Універсал Банк» (власником є Сергій Тігіпко)

У ст. 7 ЗУ «Про банки та банківську діяльність» зазначено, що «державний банк - це банк, 100 відсотків статутного капіталу якого належить державі. Державний банк може існувати лише у формі акціонерного товариства. Єдиним акціонером державного банку є держава. Функції з управління корпоративними правами держави у державному банку здійснює Кабінет Міністрів України» [15].

На сьогодні в Україні функціонують п'ять комерційних банків з державною формою власності: АТ «ОЩАДБАНК», АТ «УКРЕКСІМБАНК», АТ КБ «ПРИВАТБАНК», АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «СЕНС БАНК».

Згідно з ст. 2 ЗУ «Про банки та банківську діяльність», «банк з іноземним капіталом - банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10 відсотків» [15]. До них відносяться: АТ «КРЕДОБАНК» (Польща), АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК» (Австрія) та інші.

До найважливіших функцій банківської системи належить:

1. Емісійна. Її суть полягає у створенні грошей і регулювання грошової маси. Цю функцію здійснюють як Національний банк України, так і комерційні банки.

2. Трансформаційна. Тобто, «банки, мобілізуючи вільні кошти одних суб'єктів господарювання і передаючи їх іншим, мають можливість змінювати (трансформувати) величину й строки грошових капіталів та фінансові ризики» [14, с.113].

3. Стабілізаційна. Полягає у забезпеченні стійкості банківської діяльності та грошового ринку.

Банківська система, окрім загальних рис, які притаманні кожній системі, наділена і власними специфічними ознаками. До них можна віднести:

1) «притаманна дворівнева структура, яка властива сучасній економіці України;

2) контроль за діяльністю як банківської діяльності в цілому, так і кожного банку окремо на централізованому рівні;

3) гармонійне поєднання високого рівня централізованого управління банківською системою із забезпеченням повної економічної самостійності та відповідальності кожного банку за результати своєї діяльності;

4) наявність загальносистемної інфраструктури, що «забезпечує ефективне функціонування окремої банківської установи, а також взаємодію банків. Таким прикладом може бути система кореспондентських відносин між банками з використанням новітніх технологій» [9, с.13].

Отже, як зазначає А.Й. Француз, «банківська система це сукупність усіх типів банків та банківських установ, які є об'єктом державного регулювання, внутрішньо організовані, мають спільну мету та завдання» [28, с.114]. Структурними елементами банківської системи є Національний банк України та усі банки.

Також науковці Француз А.Й. та Бойченко О.М. зазначають, що «банківська система має певні характеристики, а саме: цілісність, структура, взаємозв'язок системи та середовища, ієрархія та наявність суб'єкта управління, оскільки банківська система є однією з соціальних систем суспільства» [28, с.114].

1.2. Принципи функціонування банківської системи

Науковиця Прокопенко Н. зазначає, що «банківська система функціонує на основі відповідних принципів, які виступають як найбільш загальні норми поведінки суб'єктів банківських правовідносин є критерієм законності такої поведінки, невід'ємним атрибутом діяльності кредитної організації в рамках правового поля. Банківська діяльність повинна ґрунтуватися як на принципах права, так і на засадах моралі. Важливе значення у цьому має рівень правосвідомості суб'єктів банківських правовідносин» [20].

До принципів функціонування банківської системи можна віднести:

- принцип законності. Цей принцип є одним із найголовніших у праві. Його суть полягає у тому, що банківська діяльність повинна здійснюватися в межах та на підставі закону, постанов, розпоряджень та інших правових актах. Будь-яка діяльність, яка здійснюється в обхід закону є протиправною і підлягає відповідальності;
- принцип економічної самостійності. Даний принцип означає те, що «кожний банк за наслідки своєї діяльності несе відповідальність. За своїми зобов'язаннями банк відповідає не тільки в межах прибутку, а й власним капіталом і майном» [13, с.18];
- принцип незалежності від органів державної влади і органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб. Даний принцип полягає у тому, що будь-який орган державної влади чи місцевого самоврядування, їх службові та посадові особи не можуть будь-якими діями здійснювати вплив працівників банків, чи їх керівників під час виконання ними своїх службових повноважень. Також органам державної влади і місцевого самоврядування забороняється втручатися у діяльність банків, якщо інше не передбачено законом;
- принцип відповідальності за своїми зобов'язаннями та її розмежування з державою. Тобто, за зобов'язання держави, банки не несуть відповідальності, так як і держава не несе відповідальності за зобов'язаннями банків [20];
- принцип законного виконання банківських операцій. Ідея даного принципу ґрунтується на тому, що всі банки повинні діяти на основі дозволів (ліцензій), які надаються в Україні Національним банком України;
- принцип вільного та безперешкодного обрання банківських установ фізичними та юридичними особами. Тобто, кожна людина чи підприємство, установа, організація мають право самостійно обирати банківську установу в якій бажають отримати необхідні послуги, без жодного примусу чи стороннього впливу;

- принцип діяльності в межах наявних реальних ресурсів. Цей принцип передбачає те, що «банк повинен не тільки забезпечувати кількісну відповідність між своїми ресурсами і кредитними вкладеннями, а й здійснювати управління трансформаційними процесами пасивно-активних операцій. Він підвищує зацікавленість банку в нарощуванні депозитів. Саме так і здійснюється розвиток справжньої конкуренції за пасиви та стимулюється пошук із боку банків найефективніших сфер вкладання своїх ресурсів» [13, с.18];
- принцип комерційної спрямованості банків другого рівня, «суть якого полягає у здійсненні діяльності з метою отримання прибутку» [5, с.9];
- принцип здійснення Національним банком України контролю та нагляду за банківською діяльністю.

Халімон Т. М. зазначає, що «принципи банківської діяльності як принципи права відіграють важливу роль у правовому регулюванні банківських відносин. Варто зауважити, що вони виступають як скеровуючі ідеї для законодавця, визначаючи при цьому напрями вдосконалення відповідних галузевих правових норм» [29, с.74], а також «забезпечують конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках банківських послуг, тим самим вирішують одну з найбільших проблем економіки, а саме забезпечення її реального сектора» [5, с.9].

1.3. Роль та місце банків у фінансовій системі держави

Руденко Є. Ю. зазначає, що «фінансова система – це сукупність окремих взаємозалежних ланок, фінансових установ та інститутів, які відображають специфічні відносини щодо формування, розподілу та перерозподілу, а також регулювання та використання централізованих і децентралізованих фондів фінансових ресурсів з метою укладання фінансових угод, обміну активами та ризиками для задоволення економічних і соціальних потреб» [23, с.180-181].

Банківська система виступає невід’ємною складовою фінансової системи держави. Згідно з ст. 2 ЗУ «Про банки та банківську діяльність», «банк -

юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги» [15].

Як було вже сказано вище, банківська система України складається з:

- Національного банку України (НБУ);
- інших банків;
- філій іноземних банків, створених на території України.

У ст. 2 ЗУ «Про Національний Банк України» зазначено, що «Національний банк України є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України, ЗУ «Про Національний банк України та іншими законами України» [18].

Статутний капітал Національного банку України становить 10 млн грн, які виступають власністю держави. Він виступає економічно самостійним органом, наділений статусом юридичної особи та має власне майно, яке закріплене за ним правом господарського відання.

Відповідно до ст. 99 Конституції України, «основною функцією Національного банку України є забезпечення стабільності грошової одиниці» [12]. Це саме положення дублюється і в ст. 6 Закону України «Про Національний банк України». Окрім того, «в межах своїх повноважень зумовлює фінансову стабільність, зокрема і фінансову стабільність банківської діяльності. Також сприяє додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримує економічну політику Кабінету Міністрів України» [18].

Інші банки та філії іноземних банків, створених на території України можна об'єднати терміном «комерційні банки». Тобто, основною їхньою метою спрямування діяльності на отримання прибутку, а в НБУ ця мета відсутня. Саме метою своєї діяльності і відрізняється Національний банк України та комерційні банки.

Залежно від капіталу банки поділяють на національні, банки з іноземним капіталом та державні банки.

Відповідно до ст. 2 ЗУ «Про банки та банківську діяльність», «банк з іноземним капіталом - банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10 відсотків» [15]. Вони відіграють важливу роль у державах з перехідним типом економіки до яких належить і Україна. Дані банки характеризуються стабільністю та здійснюють забезпечення значного обсягу кредитування великих компаній. Банки з іноземним капіталом дають поштовх до інтеграції у світову економіку та створюють конкурентоспроможність на національному ринку економіки.

Щодо національних банків, то «до них відносять банки, які повністю або частково належать національним інвесторам і діють в їх інтересах. Такі банки здійснюють свою діяльність на основі законодавства країни де знаходиться їхня материнська компанія. Беручи до уваги законодавство багатьох країн, національними вважаються банки, якщо частка акцій національного інвестора становить 51% і більше» [4].

Згідно з ст. 7 ЗУ «Про банки та банківську діяльність», «державними є банки, у яких статутний капітал держави становить 100%. Державний банк існує виключно у формі акціонерного товариства. Акціонером такого банку виступає лише держава» [15].

Як стверджує А. В. Верніков, «наявність контролю за банківською установою з боку державних органів є єдиною ознакою приналежності його до державного банку» [9, с.38]. У своїй праці, науковець розробив власну класифікацію банків, що контролюються державою. До центральної ланки належать банки, що прямо або опосередковано належать державі й державному капіталу. Верніков об'єднав ці групи в одну велику ланку, що має назву «банки, які контролює держава». У своїй праці він зазначає, що «банки, які входять в цю класифікаційну ланку створюють, так званий, державний сектор в системі комерційних банків країни» [9, с.38].

Отже, банки відіграють надзвичайно важливу роль та становлять невід'ємну частину фінансової системи держави. Перш за все, вони здійснюють

забезпечення стабільності банківської системи, формують грошово-кредитну політику та реалізують її, забезпечують платіжну систему держави.

Висновки до розділу 1

Банківська система є невід’ємною складовою фінансової системи держави. Реалізація діяльності банків здійснюється на основі Закону України «Про банки і банківську діяльність». У даному нормативно- правовому акті поділ банківської системи України здійснений за принципом дворівневості, де на першому рівні знаходиться Національний банк України (НБУ), а на другому – комерційні банки (інші банки та іноземні філії, створені на території України).

Функціонування банківської системи здійснюється на основі таких принципів як: законності, економічної самостійності, незалежності від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, відповідальності за своїми зобов’язаннями та її розмежування з державою, законного виконання банківських операцій, діяльності в межах наявних ресурсів та інші.

Отже, банки займають чільне місце у фінансовій системі держави та при цьому забезпечують її стабільність, розвиток та ефективне функціонування.

РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Конституційні засади функціонування банківської системи

Банківська система України базується на принципах та правових засадах організації грошово-кредитної та фінансової сфери. Основні засади діяльності банківської системи закріплені у Конституції України.

Принципи, закріплені в Конституції, слугують орієнтирами для розвитку банківської системи та банківського права взагалі. Вони мають нормативне значення й відрізняються від звичайних правових норм тим, що охоплюють ключові питання банківських відносин, які становлять основу банківського права. Правові норми повинні безпосередньо відповідати цим принципам, інакше виникають підстави для їх скасування або приведення у відповідність до конституційних вимог.

Таким чином, можна виділити такі конституційні засади функціонування банківської системи:

1. Принцип верховенства права виступає основною засадою правового регулювання банківської системи. Його суть полягає у стабільності, законності банківських установ та незалежності НБУ. Особлива важливість даного принципу полягає у забезпеченні захисту прав та законних інтересів учасників фінансового ринку.

2. Принцип пріоритетності міжнародно-правових норм. Відповідно до ст. 9 Конституції України, «чинні міжнародні договори є частиною національного законодавства України у разі надання такої згоди Верховної Ради України» [12]. Тобто, даний принцип полягає у тому, що міжнародні договори укладені у сфері банківської діяльності будуть мати пріоритет перед нормами національного законодавства у разі виникнення суперечностей між ними.

3. Принцип гарантій та захисту права власності. Даний принцип полягає у «запобіганню будь-якого посягання на банківський капітал заінтересованими у цьому особами» [7]. У п.5 ст.41 Конституції України зазначено, що «примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як

виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості» [12].

4. Принцип оподаткування банківської діяльності. Суть даного принципу полягає у «забезпеченні прозорості та підконтрольності усієї банківської діяльності, адже податки виступають засобом застосування обов'язкових платежів для будь-яких підприємницьких правовідносин при формуванні державного та місцевих бюджетів» [7]. Тобто, банківська діяльність виступає видом підприємницької діяльності метою якої є отримання прибутку, тому вона повинна в обов'язковому порядку сплачувати податки. У ст. 67 Конституції України закріплено обов'язок сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом. Тобто, це положення поширюється як на фізичних, так і на юридичних осіб.

5. Принцип права на підприємницьку діяльність полягає у самостійній, на власний ризик, діяльності юридичної чи фізичної особи, резидента чи нерезидента, з метою одержання прибутку. Ст. 42 Конституції України передбачає, що «держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція» [12].

6. Принцип єдиної грошово-кредитної політики держави. Відповідно до ст. 99 Конституції України, НБУ забезпечує стабільність грошової валюти. Ст. 100 Конституції України закріплює положення про Раду НБУ, яка здійснює розробку основних засад грошово-кредитної політики та здійснює контроль за її проведенням.

7. Принцип додержання комерційної таємниці. Даний принцип передбачає нерозголошення інформації про клієнтів банку та їх фінансового становища, що становить банківську таємницю.

Таким чином, конституційні засади відіграють важливу роль у ефективному функціонуванні банківської системи та захисті громадян, які отримують банківські послуги та сприяння їх довіри до банків.

2.2. Законодавче регулювання діяльності банків в Україні

Регулювання діяльності банків в Україні здійснюється на основі Конституції України, законів України, акти Національного Банку України та міжнародних угод.

Конституція України виступає основоположним актом, який регулює діяльність банків України. У її положеннях закріплюються принципи грошово-кредитної політики України, діяльність Національного Банку України та права громадян у сфері фінансів.

Відповідно до ст. 99 Конституції України, «основним завданням Національного Банку України є забезпечення стабільності грошової одиниці» [12]. З цього випливає, що Національний банк України здійснює контроль за курсовою політикою, за рівнем інфляції та фінансовою стабільністю держави.

Ст. 100 Конституції України вказує, що «Рада Національного банку України розробляє основні засади грошово-кредитної політики та здійснює контроль за її проведенням» [12]. Тобто Рада НБУ здійснює визначення процентних ставок, рівня інфляції в країні (в Україні ціль щодо інфляції спрямована на рівні 5%), а також інших фінансових показників для здійснення стабільності у сфері економіки держави.

Закон України «Про Національний Банк України» є основним нормативно-правовим актом, який визначає статус НБУ, його функції, повноваження та діяльність.

Даний закон складається з 15 розділів та 74 статті. I розділ включає в себе загальні положення, в яких закріплено, що основною функцією НБУ є забезпечення стабільності національної валюти-гривні. II та III розділ стосується порядку формування та повноваження Ради НБУ та організаційних основ та структури НБУ відповідно. IV розділ містить положення про грошово-кредитну політику НБУ, V – управління готівковим грошовим обігом, де закріплено положення про грошову одиницю України – гривню. VI розділ регулює питання організації розрахунків та бухгалтерського обліку, VII – операції банку, VIII – діяльність НБУ щодо операцій з валютними цінностями. У IX розділі закріплені

положення про взаємовідносини НБУ з Президентом України, Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України. Згідно з ст. 51, «НБУ підзвітний Президенту України та Верховній Раді України в межах їх повноважень, визначених Конституцією» [18]. Розділ X закріплює банківське регулювання і банківський нагляд. Розділ XI стосується службовців НБУ, закріплює правовий статус працівників НБУ. Розділ XII містить положення про організацію грошово-кредитної та фінансової статистики, статистики платіжного балансу міжнародної інвестиційної позиції, зовнішнього боргу, статистичної інформації фінансових установ. XIII розділ закріплює норми про аудит НБУ, XIV – особливі положення, де зазначено якої діяльністю не може займатися банк, а також те, що НБУ сплачує податки відповідно до Податково Кодексу України. XV – прикінцеві положення.

Закон України «Про банки та банківську діяльність» регулює питання, що стосуються:

- 1) створення, державну реєстрацію, ліцензування, реорганізацію та ліквідацію банків;
- 2) визначення відносин банків з клієнтами, а саме забезпечує право клієнтів на інформацію, гарантує вклади фізичних осіб, а також відповідальність банків за своїми зобов'язаннями;
- 3) регулює взаємовідносини банків з Національним Банком України.

Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» регулює захист вкладів фізичних осіб у разі банкрутства та ліквідації банку. Установою, яка є відповідальна за захист вкладів фізичних осіб є Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, який не має на меті отримання прибутку. Відповідно до ст. 4, «основним завданням Фонду є забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб, виведення неплатоспроможних банків з ринку та здійснення ліквідації банків» [19].

Окрім Законів України, регулювання діяльності банків здійснюється і нормативними актами НБУ. Серед них варто виділити Постанову про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні

від 26.09.2001 року. Дана інструкція була введена з метою «забезпечення стабільної діяльності банків та своєчасного виконання ними зобов'язань перед вкладниками, а також запобігання неправильному розподілу ресурсів і втраті капіталу через ризики, що притаманні банківській діяльності» [16].

Щодо міжнародних угод у сфері діяльності банків, то до них можна віднести Базельські угоди, як становлять загальну назву документів Базельського комітету з банківського нагляду. Станом на 2021 прийнято такі документи-стандарти: Базель I, Базель II і Базель III [2]. Основною метою даних угод є мінімізація фінансових ризиків, забезпечення стабільності банківської системи та захист інтересів вкладників, а також встановлюють вимоги до капіталу банків, управління ризиками та фінансової звітності.

Введення стандартів Базельського комітету є важливим для України, оскільки сприятиме подоланню криз, допоможе стати Україні повноправним членом світової банківської системи та зменшити кількість недобросовісних банків [2].

Законодавче регулювання діяльності банків в Україні полягає у створенні стабільної, надійної та прозорої банківської системи з поступовою адаптацією до міжнародних стандартів.

2.3. Ліцензування, контроль і нагляд за банківською діяльністю в Україні

Відповідно до Глави IV ЗУ «Про банки та банківську діяльність», НБУ здійснює державне регулювання діяльності банків у таких формах:

1. Адміністративне регулювання (реєстрація та ліцензування діяльності банків, нагляд за діяльністю банків, надання рекомендацій, застосування санкцій та ін.);
2. Індикативне регулювання (визначення процентної політики, встановлення пруденційних нормативів, операції з цінними паперами та ін.).

Відповідно до ст. 67 ЗУ «Про банки та банківську діяльність», «метою банківського нагляду є стабільність банківської системи та захист інтересів

вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках» [15].

У ч. 2 ст. 67 ЗУ «Про банки та банківську діяльність» закріплено положення про те, що «наглядова діяльність Національного банку України охоплює всі банки, їх відокремлені підрозділи, афілійованих та споріднених осіб банків, ключових учасників у структурі власності банків, банківські групи, учасників банківських груп на території України та за кордоном, установи іноземних банків в Україні, а також інших юридичних та фізичних осіб» [15].

Для вивчення діяльності та аналізу ризику та перспектив кожного банку та банківської системи взагалі, НБУ використовує такі підходи:

1. Професійне судження, яке використовується для оцінки ризиків, яких допускається банк у своїй діяльності на ринку, дає можливість НБУ визначити стійкість і безпечність роботи банку, використовуючи передові методи та інструменти нагляду на основі оцінки ризиків [8].

2. Оцінка перспектив. Тут НБУ враховує не лише ризики діяльності банку на даний час, але й визначає можливість їх виникнення в майбутньому. Тобто, НБУ здійснює попередження виникнення ризиків у подальшій діяльності банків, що мінімізує негативні наслідки як для клієнтів та партнерів банку, так і для всієї фінансової системи.

Банківський нагляд здійснюється у формі інспекційних перевірок та безвиїзного нагляду, який проводить Уповноважений службовець НБУ.

Згідно з ЗУ «Про банки та банківську діяльність», «НБУ під час здійснення нагляду співпрацює з іншими державними органами, які здійснюють регулювання ринків фінансових послуг в Україні, та з відповідними органами нагляду за фінансовими установами іноземних держав» [15].

Однією із форм державного регулювання діяльності банків НБУ є реєстрація та ліцензування діяльності банків. Таким чином, відповідно до ст. 19 ЗУ «Про банки та банківську діяльність», юридична особа набуває статусу банку та права на заняття банківською діяльністю після видачі банківської ліцензії.

У ст. 2 ЗУ «Про банки та банківську діяльність» закріплено, що «банківською ліцензією є запис у Державному реєстрі банків про право юридичної особи або філії іноземного банку на здійснення банківської діяльності» [15].

Для отримання банківської ліцензії юридична особа, яка має намір здійснювати банківську діяльність, зобов'язана протягом року з дня державної реєстрації подати усі необхідні документи до Національного банку України. Перелік необхідних документів міститься у ЗУ «Про банки та банківську діяльність» та нормативно-правових актах НБУ. Документи подаються разом із заявою про видачу банківської ліцензії.

Варто зазначити, що послуга розгляду пакета документів щодо надання банківської ліцензії для здійснення банківської діяльності юридичними особами, є платною. Згідно з тарифами на послуги, що надаються НБУ така сума становить 81 600 грн. Всю необхідну інформацію можна знайти на офіційному сайті Національного банку України у розділі «НАГЛЯД —> ЛІЦЕНЗУВАННЯ БАНКІВ —> ТАРИФИ».

Перелік документів, які необхідно подати юридичній особі, яка бажає займатися банківською діяльністю, для отримання банківської ліцензії міститься у ч. 2 ст. 19 ЗУ «Про банки та банківську діяльність».

НБУ під час розгляду пакету документів, наданих юридичною особою, яка бажає займатися банківською діяльністю для отримання банківської ліцензії може:

- 1) залишити заяву про надання банківської ліцензії без руху
- 2) прийняти рішення про надання банківської ліцензії
- 3) відмовити у наданні банківської ліцензії.

У ст. 19 ЗУ «Про банки та банківську діяльність» вказано, що «НБУ може залишити заяву про надання банківської ліцензії без руху у разі подання неповного пакету документів або заява подана з порушенням вимог встановлених у законі. У таких випадках протягом 15 робочих днів з дня одержання такої заяви, НБУ надсилає відповідній юридичній особі повідомлення в письмовій формі про залишення заяви про надання банківської

ліцензії без руху із зазначенням виявлених недоліків з посиланням на порушені вимоги законодавства, порядку і строку усунення таких недоліків, а також порядку і строків оскарження рішення про залишення заяви без руху» [18].

Рішення про надання банківської ліцензії чи про відмову в її наданні НБУ приймає на підставі заяви та доданих до неї документів. Строк прийняття рішення становить 3 місяці з дня отримання заяви про видачу банківської ліцензії.

У разі прийняття рішення про надання банківської ліцензії НБУ протягом двох робочих днів прийняття такого рішення повинен внести до Державного реєстру банків відповідний запис та надати банку витяг про видачу банківської ліцензії з Реєстру.

НБУ може прийняти рішення про відмову надання банківської ліцензії на підставах зазначених у ч. 1 ст. 19-1 ЗУ «Про банки та банківську діяльність».

Таким чином, «основною метою банківського регулювання і нагляду є забезпечення безпеки та фінансової стабільності банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів» [18].

Висновки до розділу 2

Отже, функціонування банківської системи ґрунтується на основних засадах Конституції України. Їх основна роль полягає у створенні принципів на яких у подальшому ґрунтується спеціальне законодавство у галузі банківської діяльності. У разі порушення нормами певного нормативно-правового акту конституційних засад, останні можуть бути скасовані або підлягають корегуванню.

Регулювання банківської діяльності здійснюються на підставі Конституції України, ЗУ «Про банки та банківську діяльність», ЗУ «Національний Банк України», ЗУ «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», нормативно-правові акти НБУ, КМУ, а також міжнародних стандартів.

З метою дотримання прозорості та законності діяльності банків НБУ здійснює державне регулювання банківської діяльності у формах

адміністративного та індикативного регулювання. Адміністративне регулювання включає в себе ліцензування банків, яке здійснюється на підставі пакету документів та дотримання вимог зазначених у законодавстві Національним Банком України. Для здійснення ефективного контролю та нагляду НБУ використовує такі підходи: професійне судження та оцінка перспектив. Банківський нагляд здійснюється у формі інспекційних перевірок та безвиїзного нагляду, який здійснює Уповноважена службова особа НБУ.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

3.1. Вплив міжнародних стандартів на правове регулювання банківської діяльності в Україні

Сучасна банківська система України розвивається в умовах глобалізації фінансового ринку та інтеграції у світову економіку. Для отримання бажаного результату, національне законодавство України необхідно адаптувати та гармонізувати з міжнародними стандартами, які встановлюють відповідні вимоги у сфері запровадження стабільності та стійкості банківської системи, управління ризиками, попередження та протидія фінансовим злочинам та захист прав споживачів (клієнтів банку).

У своїй діяльності НБУ співпрацює з такими міжнародними організаціями як Міжнародний валютний фонд, Група Світового банку, Європейський банк реконструкції та розвитку, Чорноморський банк торгівлі та розвитку, Європейський інвестиційний банк [25]. Важливе значення для зміцнення та стійкості банківської системи відіграють: Базельський комітет з банківського нагляду (BCBS) та Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF).

Одним із найважливіших міжнародних стандартів банківського регулювання та нагляду є Базельські угоди, розроблені Базельським комітетом з банківського нагляду. До структури Базельських угод входить:

1. Базель I. У цьому документі було вперше закріплено обов'язки щодо нагляду не лише за центральними банками, а й за ринковими кредитними установами.

2. Базель II, який «запровадив регуляторну структуру на основі «трьох опор», які б гарантували комплексний підхід до регулювання банківської діяльності. Перша опора становила мінімальні вимоги до капіталу, які враховували не тільки кредитний ризик, як в Базель I, а й ринковий та операційний ризики. Друга опора становила собою процедури нагляду. Тобто, визначалися повноваження органів

банківського нагляду. Третя опора містила в собі ринкову дисципліну, що забезпечувала стійкість банківської системи» [31].

3. Базель III здійснив «запровадження буферів капіталу, зміст яких полягає в нарощуванні банками додаткових резервів у сприятливі часи, які можуть бути використані в разі настання кризи. Згідно з рекомендаціями цих стандартів, розмір захисного буферу має становити 2,5 % від обсягів зважених активів» [31].

Дані міжнародні стандарти знайшли своє відображення у законодавстві України через нормативно-правові акти НБУ. Наприклад, Постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру ринкового ризику» від 30.12.2021, Постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про порядок визначення банками України та банківськими групами мінімального розміру ризику розрахунку» від 23.12.2024.

Наступними, надзвичайно важливими, міжнародними стандартами у банківській діяльності виступають Рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF). Взагалому є 40 Рекомендацій. У їх змісті міститься «вичерпна та послідовна система заходів, які необхідно імплементувати країнам з метою боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, а також фінансуванням розповсюдження зброї масового ураження. Рекомендації FATF встановлюють міжнародні стандарти, які держави повинні імплементувати за рахунок заходів, адаптованих до їх конкретних обставин» [22, с.11]. До цих заходів можна віднести:

- «оцінка ризиків, розробка політики та узгодження дій на державному рівні;
- переслідування відмивання коштів, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення;
- застосування превентивних заходів для фінансового та інших секторів;
- визначення повноважень і напрямів діяльності компетентних органів (наприклад, слідчих, правоохоронних та наглядових органів) та інших інституційних заходів;
- співпраця з міжнародними партнерами» [22, с.11].

На національному рівні основним нормативно-правовим актом, що здійснює у сфері боротьби з відмивання коштів, є Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Таким чином, завдяки Рекомендаціям FATF українські банки підвищили рівень прозорості та зменшили ризики використання фінансової системи для незаконних операцій.

Важливий вплив на функціонування банківської системи здійснюють і міжнародні організації. Серед них найбільш відомими є:

1. Міжнародний валютний фонд. Тобто, «це міжнародна фінансова організація, що забезпечує глобальну валютну стабільність і координує міжнародне монетарне співробітництво» [31]. Основним завданням МВФ виступає «забезпечення стабільності міжнародної валютної системи. Основними напрямками співпраці України та Національного банку з МВФ – співпраця за програмами підтримки платіжного балансу (stand-by та механізм розширеного фінансування), щорічні консультації в межах статті IV Статей Угоди МВФ, технічна допомога, а також реалізація іншої діяльності в межах членства» [25].
2. Група світового банку, яка складається з п'яти організацій: Міжнародного банку реконструкції та розвитку (IBRD), Міжнародної фінансової корпорації (IFC), Міжнародної асоціації розвитку (IDA), Багатосторонньої агенції з гарантування інвестицій (MIGA), Міжнародного центру з урегулювання інвестиційних спорів (ICSID) [25]. Основною метою Світового банку виступає надання фінансової та технічної допомоги країнам, що розвиваються.
3. Європейський банк реконструкції та розвитку. Під ним розуміють «міжнародну фінансову організацію, діяльність якої спрямована на фінансування економічних реформ у країнах Центральної та Східної Європи з метою їх переходу до ринкової економіки. ЄБРР виступає одним із найбільших інвесторів в Україні, фінансові ресурси якого надають значну підтримку для здійснення економічних реформ в Україні. Банк здійснює фінансування

інвестиційних проєктів розвитку в приватному та державному секторах, а також надає технічну допомогу» [25].

Таким чином, МВФ, Світовий Банк та ЄБРР видають рекомендації, фінансову допомогу та технічні консультації щодо розвитку банківської системи України та її реформування відповідно до міжнародних стандартів.

3.2. Виклики та напрями вдосконалення правового регулювання банківської системи

Банківська система відіграє надзвичайну важливу роль у забезпеченні економічної стабільності та стимулюванні економічного зростання в економічному розвитку України.

У зв'язку з агресією росії проти України, банківська система зазнала багато труднощів, що безпосередньо вплинуло на діяльність банків. Таким чином, проблеми з якими стикнулася банківська система можна поділити на: ті, які виникли у зв'язку з війною і ті, які не пов'язані з воєнними діями.

До проблем, які виникли у зв'язку з війною можна віднести:

1. Кібератаки. З початком повномасштабного вторгнення країною-агресором була здійснена велика кількість кібератак, зокрема і на банківську систему. З метою захисту останньої було прийнято Постанову Правління НБУ «Про затвердження Положення про організацію кіберзахисту в банківській системі України та внесення змін до Положення про визначення об'єктів критичної інфраструктури».

2. Дефіцит робочої сили. У зв'язку з бойовими обстрілами та ракетними ударами по містах України почали закриватися відділення банків, працівників скорочували або вони звільнялися з власної ініціативи.

3. Неповорнення заборгованостей за кредитами. Внаслідок повномасштабного вторгнення росії на територію України «процес кредитування в Україні фактично припинився, і багато кредитів, виданих раніше, залишаються непогашеними» [30, с. 43].

4. Зменшення платоспроможності серед громадян та бізнесу. У зв'язку з воєнними діями велика кількість людей втратили робочі місця, а бізнес змушений був скорочуватися або припиняти здійснення своєї діяльності. Таким чином, доходи у громадян різко зменшилися, а кількість проблемних кредитів зросла.

5. Руйнація банківської інфраструктури. Внаслідок окупації східної та південної території України більша частина банківських відділень, банкоматів та іншої інфраструктури, необхідної для надання фінансових послуг були втрачені, тим самим надання послуг фізичним та юридичним особам значно ускладнилося на цих територіях.

До проблем, які не пов'язані з воєнними діями можна віднести:

- 1) «зміна законодавства у сфері банківської діяльності на постійній основі
- 2) високий рівень тіньової економіки в Україні;
- 3) високий кредитний ризик;
- 4) низька капіталізація українських банків
- 5) низький рівень фінансової грамотності населення;
- 6) низький рівень довіри до банківської системи з боку громадян» [30, с.44-45].

Для вирішення вищезазначених проблем, зростання стійкості та ефективності банківської системи є можливим запровадження таких заходів:

1. Покращення нормативно-правової бази у сфері здійснення банківської діяльності. Тобто, кодифікації норм у Банківський кодекс України, вдосконалення законодавства у сфері захисту прав клієнтів (споживачів) та здійснення оновлення законодавства щодо здійснення більш жорсткішого контролю за банками допоможе відновити довіру громадян до банківських установ.

2. Вихід банківських установ України на міжнародний фінансовий ринок. Тобто, «вихід банків на міжнародні фінансові ринки, відкриття філій банків, допоможе залучити інвестиції з-за кордону та підвищать конкурентоспроможність банківських установ» [27].

3. Впровадження освітніх програм щодо фінансової грамотності серед усього населення допоможе підвищити довіру до банківської системи з боку громадян та здатність бути освіченими у елементарних фінансових послугах.

4. Цифровізація та впровадження сучасних технологій «сприятиме підвищенню ефективності банків, скороченню операційних витрат і забезпеченню високого рівня безпеки для споживачів (клієнтів)» [24].

5. Вдосконалення заходів кібербезпеки. У час розвитку цифрових технологій «великого поширення отримала кіберзлочинність, що становить надзвичайну загрозу для банківської системи. Таким чином, фінансування в розвиток захисних механізмів для попередження і швидкого реагування на кіберзагрози є надзвичайно важливими для захисту даних і забезпечення стабільної роботи банківської системи» [30].

Отже, банківська система України має багато проблем, які викликані воєнними діями та такі, які виникли у зв'язку з економічною ситуацією в Україні взагалі. Проте, незважаючи на події, які відбуваються у країні банківська система все ж змогла вистояти та відносно пристосуватися до теперішніх умов. Для вирішення проблемних питань у сфері банківської діяльності державі необхідно здійснити впровадження багатьох змін, починаючи від правового регулювання банківської діяльності і до відновлення довіри серед населення до банківських установ.

Висновки до розділу 3

Отже, міжнародні стандарти здійснюють значний вплив на банківську систему України. Базельські угоди, Рекомендації FATF, рекомендації міжнародних фінансових організацій створюють основу для формування ефективної банківської системи. Їх імплементація у національне законодавство підвищує стійкість банківської системи, зменшує ризики у фінансовому секторі та сприяє стабільному розвитку банківської системи взагалі.

Проте, незважаючи на позитивний вплив міжнародних стандартів, банківська система має низку проблем, які зумовлені як воєнними діями на території

України, так і ті, які не пов'язані безпосередньо з останніми. Зокрема до них варто віднести: кібератаки, дефіцит робочої сили, руйнування банківської інфраструктури, зменшення платоспроможності громадян та юридичних осіб, недосконалість законодавства, низька довіра громадян до банківської системи, високий рівень тіньової економіки та багато інших.

Тому для вирішення цих проблем державі необхідно: здійснити оновлення та впорядкування законодавства у сфері банківської діяльності, інтегрувати банківські установи у міжнародний фінансовий ринок, створити освітні програми для громадян у сфері діяльності банків та надання ними послуг, вдосконалити захист банківської системи від кібератак, посилити контроль та нагляд за банківськими установами та здійснити інші заходи, необхідні для ефективного та прозорого функціонування банківської системи України.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження правового аспекту банківської системи України встановлено, що банківська система України – це сукупність усіх банківських установ, які діють на підставі виданої їм ліцензії Національним банком України та виконують емісійну, трансформаційну та стабілізаційну функції. На законодавчому рівні закріплено структуру банківської системи України, яка складається з центрального банку (Національного Банку України) та комерційних банків (інших банків та філій іноземних банків, які створені та діють на території України).

Для здійснення свої функцій банківська система керується певними принципами. До них варто віднести: принцип законності, принцип економічної самостійності, принцип незалежності від органів державної влади і органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, принцип відповідальності за своїми зобов'язаннями та її розмежування з державою, принцип законного виконання банківських операцій, вільного та безперешкодного обрання банківських установ фізичними та юридичними особами, принцип діяльності в межах наявних реальних ресурсів, принцип комерційної спрямованості банків другого рівня, принцип здійснення Національним банком України контролю та нагляду за банківською діяльністю.

Банки займають вагоме місце у банківській системі України. З одного боку, вони тісно між собою взаємопов'язані та здійснюють ідентичні функції, проте з іншого боку мета їх діяльності різниться. Наприклад, мета Національного банку України здійснення контролю та нагляду за діяльністю комерційних банків, забезпечуючи при цьому ефективність та прозорість їх діяльності. Щодо комерційних банків, то їх основною метою є отримання прибутку.

Банківська система України функціонує на основі Конституції України та Законів України. У Конституції України закріплені засади функціонування банківської системи відповідно до яких створюються нормативно-правові та підзаконні акти. До таких засад відносять: принцип верховенства права,

принцип пріоритетності міжнародно-правових норм над національними, принцип гарантій та захисту права власності, принцип оподаткування банківської діяльності, принцип права на підприємницьку діяльність, принцип єдиної грошово-кредитної політики держави, принцип додержання комерційної таємниці та ін.

Щодо нормативно-правових актів, прийнятих на основі конституційних засад, то до них належить, перш за все, ЗУ «Про банки та банківську діяльність», ЗУ «Про Національний Банк України», який визначає статус НБУ, закріплює його повноваження, функції та діяльність. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» регулює відносини щодо захисту прав клієнтів банківських установ у разі банкрутства чи ліквідації останнього.

Серед підзаконних нормативно-правових актів варто виокремити акти, видані Національним Банком України. Вони видаються та здійснюють регулювання конкретних питань та приймаються на основі законодавства.

Контроль та нагляд за дотриманням банками Конституції України та нормативно-правих і підзаконних актів здійснює Національний Банк України. Він здійснює державне регулювання у двох формах: адміністративній та індикативній. До адміністративного регулювання можна віднести ліцензування банківської діяльності НБУ. Тобто, для того, щоб банківська діяльність була законною, юридичні особи, які бажають займатися останньою, зобов'язані подати пакет документів, які вказані у ЗУ «Про банки та банківську діяльність» та на офіційному сайті НБУ, та отримати ліцензії на здійснення банківської діяльності.

Для здійснення ефективного контролю та нагляду НБУ використовує такі підходи як професійне судження та оцінка перспектив. Банківський нагляд здійснюється у формі інспекційних перевірок та безвиїзного нагляду, який здійснює Уповноважена службова особа НБУ.

Надзвичайно вагомий вплив на формування національного законодавства у сфері банківської діяльності мають міжнародні стандарти. Перш за все, це Базельські угоди, у складі яких містяться Базель I, Базель II та Базель III та Рекомендації FATF (їх є аж 40). Дані міжнародні стандарти є прийняті до уваги та імплементовані у національне законодавство, тим самим, формуючи міцне підґрунтя для стабільного, ефективного та прозорого існування банківської системи України. Окрім вищезазначених міжнародних стандартів, важливе значення мають і міжнародні фінансові організації (МВФ, Світовий Банк та ЄБРР), які у своїй діяльності також видають рекомендації та позитивно впливають на здійснення банківської діяльності в Україні. Окрім видання рекомендацій, вищезазначені організації здійснюють фінансову допомогу Україні у зв'язку з воєнними діями на її території, тим самим підтримуючи фінансову систему країни.

Проте, незважаючи на наявність законодавства у сфері банківської діяльності, імплементацию міжнародних стандартів у внутрішнє законодавство та перейняття досвіду іноземних держав у банківській системі України є ряд проблем, які зумовлені як воєнними діями на території держави, так і постійною економічною ситуацією взагалі. І для вирішення цих проблем державі необхідно здійснити наступні заходи: оновити та впорядкувати законодавство у сфері банківської діяльності, інтегрувати банківські установи у міжнародний фінансовий ринок, створити освітні програми для громадян у сфері діяльності банків та надання ними послуг, вдосконалити захист банківської системи від кібератак, посилити контроль та нагляд за банківськими установами та здійснити інші заходи, необхідні для ефективного та прозорого функціонування банківської системи України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алла Король. ТПП України засвідчила форс-мажор через військову агресію Російської Федерації проти України. URL: https://buh.ligazakon.net/news/209681_tpp-ukrani-zasvdchila-fors-mazhor-cherez-vyskovu-agresyu-rosysko-federats-proti-ukrani (дата звернення: 04.04.2025).
2. Базельські угоди. URL: https://vue.gov.ua/%D0%91%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96_%D1%83%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8#.D0.92.D0.B0.D0.B6.D0.BB.D0.B8.D0.B2.D0.BE.21 (дата звернення: 04.04.2025).
3. Банки державного сектору. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://111.mof.gov.ua/uk/banki-derzhavnogo-sektoru> (дата звернення: 03.04.2025).
4. Банки, їх операції та функції. URL: <https://buklib.net/books/26484/> (дата звернення: 31.03.2025).
5. Банківська система України та її роль у розвитку реального сектору економіки. URL: <http://kaf-fin.1unu.edu.ua/1p-content/uploads/2021/03/%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8.pdf> (дата звернення: 01.04.2025).
6. Банківське право : курс лекцій / за ред. Лариси Герасименко та Олени Тихонової. Київ. : НАВС, 2023. 231 с.
7. Банківське право в Україні: конституційні засади. Реферат. *Освіта.UA*. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/bank/19898/> (дата звернення: 30.03.2025).
8. Банківський нагляд. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/about> (дата звернення: 27.03.2025).
9. Волкова В. В., Волкова Н. І., Добровольський О. І. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів та контролю якості засвоєння навчального матеріалу з дисципліни «Банківська система». Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2019, 168 с.

10. Гончар Д. Особливості функціонування банківської системи України. Чернівці, 2023. 55 с.
11. Ковалів М.В. Фінансове право України: навчальний посібник. Львів: СПОЛОМ, 2022. 394 с.
12. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (дата звернення: 04.04.2025).
13. Крупка М., Андрущак Є., Пайтра Н. Банківська система : підручник. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 524 с.
14. Музика-Стефанчук О.А., Якимчук Н.Я. Сучасне фінансове право. Право публічних фінансів: підручник. Київ: АртЕк, 2024. 656 с.
15. Про банки та банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III : станом на 10 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 29.03.2025).
16. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова Національного банку України від 28.08.2001 № 368 : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 02.04.2025).
17. Про затвердження Положення про здійснення Національним банком України безвиїзного банківського нагляду : Постанова від 06.12.2018 № № 135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0135500-18#Text> (дата звернення: 01.04.2025).
18. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 28.03.2025).
19. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text> (дата звернення: 30.03.2025).

- 20.Прокопенко Н.С., Мирончук В.М., Шепель І.В. Принципи функціонування банківської системи України в умовах війни. Одеса: Економіка та Суспільство, 2022. С. №41.
- 21.Рейтинг надійних банків України 2025 (березень). *FORINSURER журнал про страхування, перестрахування та InsurTech*. URL: <https://forinsurer.com/rating-banks> (дата звернення: 02.04.2025).
- 22.Рекомендації FATF міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдження зброї масового знищення. 2023. 289с.
- 23.Руденко Є. Ю. Фінансова система України: структура та сутність. Харків: Бізнес Інформ, 2024. №4. С.178-186.
- 24.Рущишин Н. М., Пелех О. Р., Козак А. Р., Криворучко Н. М. Сучасний стан банківської системи України та перспективи її розвитку. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. № 75, 2024. С. 27-36. URL: <http://111.journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1512/1423> (дата звернення: 03.04.2025).
- 25.Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/ua/about/international/financial_institutions (дата звернення: 31.03.2025).
- 26.Товкун І.М., Зубко Т.С. Проблемні моменти правового регулювання банківської діяльності та шляхи їх вирішення. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. № 1 (16). URL: [https://doi.org/10.37772/2309-9275-2021-1\(16\)-6](https://doi.org/10.37772/2309-9275-2021-1(16)-6) (дата звернення: 30.03.2025).
- 27.Федевич Л.С., Ливдар М.В., Межирицька Я.В. Банківська система України: сучасний стан та перспективи розвитку. Одеса: Економіка та суспільство, 2020. С. 21–27. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/25/24> (дата звернення: 02.04.2025).
- 28.Француз А.Й., Бойченко О.М. Правові основи банківської системи України. Київ: Правничий вісник Університету «КРОК», 2020. № 38. с.108-115.

- 29.Халімон Т. М. Принципи (засади) організації та здійснення банківської діяльності. Одеса: Прикарпатський юридичний вісник, 2018. Випуск 4(25) том 3. С.71-75. URL: http://pjbv.nuoua.od.ua/v4-3_2018/17.pdf (дата звернення: 29.03.2025).
- 30.Хмелярська Л. А. Особливості та проблеми функціонування банківської системи України : магістерська робота. Луцьк, 2024. 73 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/26552/1/Hmelyarska_2024.pdf (дата звернення: 29.03.2025).
- 31.Шелудько С. А. Міжнародні стандарти банківської справи: навчальний посібник. К.: Видавничий дім «Кондор», 2020. 260 с. URL:https://unba.org.ua/assets/uploads/files/UKR_Compilation%20book%20February%202023_FINAL_.pdf (дата звернення: 31.03.2025).